

Michał Kurzyński

Kara ograniczenia wolności jako zastępcza kara wobec izolacji sprawców przestępstw skarbowych

The penalty of restriction of freedom as a substitute punishment for the isolation of fiscal offenders

Celem publikacji była analiza rozwiązań przewidzianych w kodeksie karnym skarbowym, dotyczących możliwości zastosowania sankcji o charakterze nieizolacyjnym.

Autor publikacji zwrócił szczególną uwagę na niewątpliwie istotne korzyści o charakterze indywidualnym oraz powszechnym, wynikające z braku izolacji sprawców od jego więzi społecznych, zawodowych oraz rodzinnych, jako najskuteczniejszej metody resocjalizacji.

Analizie zostały poddane przewidywane przez obecnie obowiązujące przepisy rozwiązania warunkujące możliwość zamiany kary o charakterze izolacyjnym na karę grzywny lub ograniczenia wolności, opisane zarówno w kodeksie karnym skarbowym, jak i w przepisach recypowanych z kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego.

Słowa kluczowe: prawo karne skarbowe, przestępstwa skarbowe, kara pozbawienia wolności, kara ograniczenia wolności, penitencjarystyka.

The aim of the publication was to analyze the solutions provided for in the Penal Fiscal Code, concerning the possibility of imposing non-insulating sanctions.

Author of the publication drew special particular attention to the significant individual and universal benefits of the lack of isolation of perpetrators from his social, professional and family ties as the most effective method of social reintegration.

The solutions envisaged by the current rules, the possibility of replacing fines with fines or limitation of freedom described in the Penal Fiscal

Code and the provisions of the Penal Code and the Penal Executive Code.

Key words: penal fiscal law, fiscal crimes, custodial sentence, penalty of restriction of liberty, penitentiary.

Odmiennosc prawa karnego skarbowego w relacji do rozwiązań i przedmiotu ochrony prawa karnego powszechnego nie odróżnia tej gałęzi prawa w sposobach usankcjonowania sprawcy, również przewidując izolację sprawcy od społeczeństwa w postaci kary pozbawienia wolności. Jednak w przeciwieństwie do rozwiązań przewidzianych w kodeksie karnym izolacja sprawcy przestępstwa skarbowego nie ma tak długotrwałego charakteru, ponieważ – zgodnie z art. 27 kks – trwa najkrócej 5 dni, a maksymalny wymiar to 5 lat. W przypadku kary aresztu wojskowego ustawodawca wskazał jej maksymalny wymiar na okres 2 lat.

Należy również wskazać, że przepisy karne skarbowe przewidują instytucję nadzwyczajnego obostrzenia, które określają, że izolacja sprawcy może zostać orzeczona na okres do 10 lat, co – jeżeli jednak dokonamy komparatystryki z rozwiązaniami przewidzianymi w prawie karnym powszechnym – stanowić może dość łagodny sposób sankcjonowania sprawców nawet najcięższych przestępstw skarbowych.

Co istotne, należy to podkreślić, że mylnym byłoby wnosić postulat o podwyższenie górnej granicy kary albo nawet zrównanie z rozwiązaniami przewidywanymi przez kodeks karny, przede wszystkim z uwagi na odmiennosc przedmiotu ochrony jaka różni oba kodeksy. W przypadku prawa karnego skarbowego norma prawna reguluje odpowiedzialność sprawcy dokonującego zamachu na dobro w postaci porządku i interesu finansowego państwa oraz budżetu Wspólnoty Europejskiej, co – gdyby miało powodować zrównanie wysokości wymiaru kary pozbawienia wolności – mogło stać się powodem krytyki, kiedy na przykład za nieuiszczenie wymaganej należności publicznoprawnej groziłaby odpowiedzialność w postaci kary pozbawienia wolności w wymiarze 15 lat.

Z pewnością nie należy umniejszać roli prawa karnego skarbowego ani zasadności przestrzegania obowiązków wynikających z przepisów fiskalnych, jednak wielokrotnie podkreślany pragmatyzm prawa karnego skarbowego odnosi się przede wszystkim do rozwiązań o charakterze nieizolacyjnym, które w swej sankcyjności mają odnosić podobny lub bardziej

pożądany efekt od tego, jaki oczekiwać należy od kary o charakterze izolacyjnym.

Powyższe rozwiązane przewidziane jest w rozdziale 3 kodeksu karnego skarbowego, w art. 26 § 1 kks, gdzie ustawodawca przewiduje możliwość zastosowania kary ograniczenia wolności zamiast orzekać przewidzianą przepisami karę pozbawienia wolności.

W uzasadnieniu powyższej instytucji wskazać można uwzględnienie przez ustawodawcę wieloletniej krytyki obecnych rozwiązań dotyczących izolacji sprawców¹. Jako główne zarzuty wskazuje się przede wszystkim na jej nieefektywnosc w zakresie właściwie przeprowadzonego procesu resocjalizacji osób osadzonych. Ponadto w przypadku sprawców przestępstw skarbowych można również wskazać jej niecelowosc oraz kosztownosc z uwagi na czyn zabroniony, jaki doprowadził sprawcę do orzeczenia wobec niego kary pozbawienia wolności. Można też stwierdzić istotne problemy z jednoznaczny wskazaniami, w jaki sposób w rzeczywistości zrealizować dyrektywę wynikającą z art. 67 § 1 kkw, dotyczącą „wzbudzenia w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego”, a innymi słowy – przekładającą się na skutecznie przeprowadzoną resocjalizację skazanego.

O ile jej zasadność, nawet w wysokim wymiarze, można argumentować w przypadku sprawców przestępstw powszechnych, a więc sytuacji, w której przede wszystkim wskazana jest jego izolacja od społeczeństwa, ale i resocjalizacja (o ile będzie to możliwe), o tyle w przypadku sprawców przestępstw skarbowych wysoki wymiar kary argumentować można jedynie działaniem w ramach recydywy skarbowej dużą lub wielką wartością przedmiotu czynu oraz wysokim stopniem demoralizacji.

Stąd też jednocześnie rozważania całkowitego zniesienia tego rodzaju sankcji można uznać za bezpodstawne, a jej zasadność słusznie wskazuje J. Śliwowski, zauważając, że kara pozbawienia wolności zmieniła się z dawnego panaceum wszystkich środków poprawczych w *malum necessarium*, którego wady się dostrzega, ale którego pozbyć się nie można².

Tym samym niezbedność istnienia kary pozbawienia wolności w obecnym charakterze zdecydowanie wymaga wskazania jej mankamentów oraz podejmowania próby właściwego przeprowadzania izolacji sprawców, aby

¹ J. Śliwowski, *Kara pozbawienia wolności we współczesnym świecie. Rozważania penitencjarne i penologiczne*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1981, s. 8.

² Ibidem.

pierwotne cele, jakie zakłada ustawodawca wobec tego rodzaju sankcji, miały szansę na realizację w wymiarze zadowalającym i pozwalającym na przekonanie, że osadzony po zakończeniu izolacji stanie się członkiem społeczeństwa, który będzie dokładał wszelkich starań, aby przejaw jego działalności nie powodował naruszenia obowiązujących przepisów.

Podstawowym problemem związanym z izolacją sprawcy w zakładzie karnym jest podkreślany w doktrynie proces deprywacji. Jak słusznie wskazuje A. Baładynowicz, osadzenie skazanego w zakładzie karnym powoduje pozbawienie go możliwości zaspokojenia własnych potrzeb o charakterze psychologicznym czy egzystencjalnym, ograniczając przede wszystkim jego możliwość realizacji życiowych celów, co może być istotną blokadą w procesie resocjalizacji, jakiemu ma zostać poddany³.

Należy również zauważyć, że osadzenie z współwięźniami powodować może stan frustracji poprzez dominację innych osadzonych, a tym samym zwiększyć agresywność skazanego, której utrwalenie może stanowić jeden z czynników stresogennych, a tym samym mieć charakter trwały również po zakończeniu okresu izolacji.

Dodatkowym czynnikiem utrwalającym niepożądaną postawę osadzonego może być jego wyobcowanie, jako naturalna reakcja na przymusowe przebywanie z osobami o odmiennym światopoglądzie, kulturze osobistej czy poziomie inteligencji. Natomiast pozbawienie jego możliwości kontynuowania relacji emocjonalnych z rodziną czy innymi osobami bliskimi, brak interakcji z nimi, stanowić może jedynie czynnik pogłębiający negatywne efekty stosowania kary pozbawienia wolności⁴.

Jako jedno z rozwiązań mających przeciwdziałać powyższemu, w doktrynie wskazuje się możliwość pracy więziennej i częste spotkania z wychowawcami, jednak realia w polskich zakładach karnych wskazują na niewielki procent osadzonych mogących z tego korzystać. Tym samym wskazuje się, że ograniczenie możliwości korzystania z różnych form rozrywki czy zaspokojenia więzi emocjonalnych powoduje pogłębienie deprywacji osadzonego oraz jego uczestnictwo w nieformalnych grupach skazanych, które niejednokrotnie pogłębia negatywne skutki czynu przestępnego i utrwalenie w osadzonym negacji ogólnospołecznych zasad

³ A. Baładynowicz, *Prawo bez autorytetu - prawo pozbawione sumienia a wykluczenie społeczne jednostek*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 5, s. 16-18.

⁴ J. Śliwowski, *Tendencje abolicjonistyczne i skrajnie krytyczne w penitencjarystyce*, [w:] B. Hołyst (red.), *Problemy współczesnej penitencjarystyki w Polsce*, t. I, Warszawa 1984, s. 9.

moralnych, etycznych czy kulturowych i stosowanie ich przeciwieństw opartych na brutalności, arogancji, kulcie siły czy przemocy⁵.

Działanie w powyższych grupach można byłoby traktować jako zastępstwo dotychczas utrzymywanych więzi społecznych, gdyby nie fakt, że przynoszą one naganne i niepożądane efekty wychowawcze, a z uwagi na to, że celem izolacji osadzonego jest przede wszystkim przystosowanie go do życia w społeczeństwie, jego niepożądane więzi ze współosadzonymi w istotnym stopniu uniemożliwiają właściwe przeprowadzenie procesu resocjalizacji, a tym samym osiągnięcie pożądanego efektu kary pozbawienia wolności.

Efektom powyższego zjawiska jest słuszne przekonanie, że pobyt w zakładzie karnym przysposabia osadzonego do dalszego kontynuowania przestępnej działalności, w znacznie bardziej zdemoralizowanym ukierunkowaniu niż miało to miejsce zanim sprawca popełnił przestępstwo, na skutek którego została wobec niego orzeczona kara pozbawienia wolności.

Ponadto wskazuje się, że w izolacji penitencjarnej bardzo często dochodzi do popełniania przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu oraz wolności seksualnej i obyczajności, co przejawia się głównie poprzez deprywację potrzeb seksualnych osadzonych, powodującą, że dotychczas heteroseksualne osoby decydują się na kontakty o charakterze homoseksualnym lub do takich kontaktów są zmuszani przez współwięźniów. Z uwagi na stosowanie gróźb karalnych czyny takie nie są zgłaszane Służbie Więziennej, a tym samym powodują pogłębienie negatywnych skutków osadzenia oraz alienację.

Można rozważać czy ten proces nie będzie niwelowany właściwą pracą Służby Więziennej, a szczególnie komisji penitencjarnej i jej działalności dotyczącej selekcji skazanych ze względu na rodzaj czynu zabronionego, jego stopnia i ciężaru, jednak działalność ta, aby odniosła skutek, powinna być stosowana w przypadku wszystkich osadzonych, a z uwagi na ograniczenia ośrodków penitencjarnych w obecnym stanie nie jest możliwa.

Rozszerzenie selekcji skazanych ze względu na wcześniej wskazaną odmienność kulturową, środowiskową czy intelektualną, z pewnością pozwoliłoby na skuteczniejsze zapobieganie deprywacji, a tym samym

⁵ B. Hołyst, *Bariery resocjalizacji penalnej*, [w:] B. Hołyst (red.), *Problemy współczesnej penitencjarystyki na świecie*, Warszawa 1987, t. I, s. 37.

ograniczenie przekonania w osadzonym, że przygotowywanie do właściwego współżycia w społeczeństwie poprzez resocjalizację dokonują osoby, które jedynie w jego otoczeniu stoją na straży dyscypliny i pozbawiają wolności⁶.

Warto też wskazać rozważania dotyczące prizonizacji i jej możliwości oddziaływania na osadzonego. Zakładając słuszność tej hipotezy, to w przypadku sprawców przestępstw skarbowych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności, z uwagi na jej krótkotrwały charakter, można przypuszczać, że proces negatywnego oddziaływania w zakładzie penitencjarnym nie będzie miał trwałych konsekwencji, jak ma to miejsce w przypadku sprawców przestępstw powszechnych skazanych na długotrwałą izolację.

Jednak z uwagi na zbyt zindywidualizowany charakter powyższych rozważań nie można wyciągnąć wniosków o charakterze kategoriowym, które mogłyby jednoznacznie wskazać, że kara pozbawienia wolności przewidziana przez kodeks karny skarbowy, ze względu na swój krótszy od przewidzianej w kodeksie karnym termin izolacji, ma wyłącznie pozytywny wymiar wobec sprawców przestępstw skarbowych.

Stąd też słuszne wydaje się przekonanie o jak najczęstszym stosowaniu kar nieizolacyjnych, zwłaszcza w przypadku sprawców przestępstw skarbowych, którzy ze względu na przedmiot ochrony prawa karnego skarbowego powinni zostać poddani oddziaływaniu wyłącznie pożądanym efektów zastosowanej sankcji, ograniczając tym samym możliwość zaistnienia zjawiska depriwacji.

Analizując część szczególną kodeksu karnego skarbowego można odnieść wrażenie, że kara ograniczenia wolności została przez ustawodawcę mocno zmarginalizowana i jako przewidziana normą prawną sankcja uwzględniona została tylko w jednym przypadku penalizującym przestępstwo skarbowe sprzedaży losów i innych dowodów udziału w grach hazardowych, określonych w art. 110 kks. Można byłoby rozważyć możliwość poszerzenia katalogu sankcji w pozostałych przepisach części szczególnej, jednak praktyka sądowa wskazuje na częste stosowanie rozwiązania przewidzianego w art. 26 § 1 kks również w przypadku innych rodzajowo przestępstw skarbowych, co może słusznie znaczyć, że ten rodzaj sankcji

⁶ Por. T. Kalisz, *Cele izolacji penitencjarnej w perspektywie odrzucenia idei przymusowej resocjalizacji*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2013, nr 95, s. 117-129.

z powodzeniem stanowi mechanizm jak najlepszego dostosowania dolegliwości wobec sprawcy przestępstwa skarbowego⁷.

Warto podkreślić, że powyższe rozwiązanie stosowane jest w przypadku, kiedy sprawca przestępstwa skarbowego popełnia czyn zagrożony karą pozbawienia wolności, ale orzeczenie kary ograniczenia wolności – zgodnie z powyższym rozwiązaniem – możliwe jest również w sytuacji kiedy sąd uzna, że ewentualna orzeczona kara grzywny byłaby niewspółmierna do popełnionego czynu, i tym samym uzna za właściwe – pod kątem stopnia dolegliwości – orzeczenie kary ograniczenia wolności.

Słusznym wyjątkiem ograniczającym możliwość zamiany sankcji jest popełnienie czynu w warunkach wskazanych w art. 37 § 1 kks, tj. w okoliczności stanowiącej podstawę do nadzwyczajnego obostrzenia kary. Jednak nawet w tym przypadku ustawodawca zachował pragmatyczne rozwiązanie, wskazując, że jeżeli wymagana należność publicznoprawna zostanie w całości uiszczona przed zamknięciem przewodu sądowego w I instancji, lub sprawca działający w zorganizowanej grupie lub związku odstąpił od udziału w nich, i ujawniając przed organem ścigania istotne okoliczności związane z dokonywanym przestępstwem skarbowym zapobiega jego dokonaniu, ograniczenie wynikające z powyższego rozwiązania przestaje stanowić zakaz możliwości zastosowania art. 26 § 1 kks.

Tym samym instytucję umożliwiającą szersze zastosowanie kary ograniczenia wolności przewidzianą w prawie karnym skarbowym można uznać za właściwą i pożądaną z uwagi na możliwość stosowania jej jako swoistego katalizatora sankcji, jako narzędzia dla sądu do właściwej indywidualizacji dolegliwości wymierzonej sprawcy, która ma charakter zarówno umniejszający dolegliwość poprzez zastosowanie nieizolacyjnego środka penalizacji, jak i zwiększający dolegliwość poprzez zamianę ewentualnej kary grzywny na karę ograniczenia wolności.

Uwzględniając czas jaki upłynął od nowelizacji lipcowej, po roku stosowania nowych rozwiązań przewidzianych w art. 34-35 kk, a recypowanych na płaszczyźnie prawa karnego skarbowego, można dokonać analizy i zastanowić się nad słusznością lub jej brakiem zmian jakich dokonał ustawodawca.

Zmiany w przepisach argumentowane były zwiększeniem elastyczności środków umożliwiających zastosowanie tego rodzaju dolegliwości poprzez zwiększenie okresu w jakim nałożyć można ograniczenie

⁷ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Prawo i proces karny skarbowy*, C.H.Beck, Warszawa 2015, s. 131.

wolności, zwiększono listę możliwych do zastosowania wobec skazanego obowiązków, które mogą zostać zastosowane przez sąd oraz wprowadzono możliwość dowolnego łączenia przez sąd poszczególnych elementów przewidzianych przez art. 34 § 3 kk. Co należy zauważyć, ustawodawca jednocześnie uchylił dwa obligatoryjne elementy przewidziane przez art. 31 § 1a kk oraz jeden fakultatywny element przewidziany w art. 31 § 2 kk.

W założeniu ustawodawcy powyższe zmiany miały umożliwić zwiększenie dolegliwości orzekanej wobec sprawcy poprzez takie ukształtowanie kary ograniczenia wolności, aby kara była jak najbardziej dolegliwa a jednocześnie jak najbardziej zindywidualizowana ze względu na przedmiot czynu zabronionego i stanowiła narzędzie umożliwiające realizację orzeczenia sankcji wobec sprawców, zwłaszcza w sytuacji kiedy sąd musiałby uwzględnić zastosowanie środków probacyjnych.

Uwzględniając powyższe rozwiązania można stwierdzić, że ustawodawca słusznie znowelizował przepisy dotyczące kary ograniczenia wolności, głównie poprzez poszerzenie katalogu osób, wobec których można zastosować ten rodzaj dolegliwości. Dotychczas wybór tego rodzaju sankcji o charakterze nieizolacyjnym ograniczony był wyłącznie do osób zatrudnionych, wobec których można było zastosować jedynie obowiązki wykonania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne lub potrącenia od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny, wskazany przez sąd.

O ile możliwość potrącenia wynagrodzenia w większości przypadków nie stanowiła problemu związanego z wykonaniem kary ograniczenia wolności, to skierowanie do wykonania pracy na cele społeczne spotykało się z istotnym problemem związanym z możliwością skierowania skazanego do wykonania takiej pracy. Badania własne autora niniejszej publikacji w tym zakresie, przeprowadzone w wybranych sądach rejonowych w woj. warmińsko-mazurskim, za pomocą ankiety wywiadu, wskazują, że do sądów rejonowych w Olsztynie, w Lidzbarku Warmińskim i w Elblągu (jako przykładowych miejsc działania sądu w dużej, średniej i małej aglomeracji miejskiej) zgłaszała się zbyt mała liczba pracodawców chętnych do zatrudnienia skazanych (w stosunku do potrzeb), aby można było stwierdzić zadowalający poziom realizacji tego obowiązku, określonego zgodnie z art. 56 kkw.

Wobec braku możliwości skierowania skazanego do obowiązku wykonania nieodpłatnej pracy na cele społeczne, sąd zmuszany był

do orzeczenia dolegliwości o charakterze majątkowym, a w przypadku braku możliwości egzekucji tej należności zastosowania kary o charakterze izolacyjnym. Tym samym idea zwiększenia stosowania kary o charakterze nieizolacyjnym spotykała się z istotnymi trudnościami związanymi z możliwością jej realizacji⁸.

Obecnie po roku obowiązywania noweli lipcowej, w badanych sądach nie stwierdzono zwiększenia się liczby chętnych pracodawców, którzy zgłaszali wolę przyjęcia skazanych do wykonywania nieodpłatnej pracy na cele społeczne, w związku z tym sądy w dalszym ciągu w dość ograniczonym zakresie mogą kierować sprawców do realizacji tego elementu kary ograniczenia wolności.

Warto jednak zauważyć, że problemy związane z powyższą realizacją tego obowiązku wskazywane były w doktrynie⁹ znacznie wcześniej, problem ten do dziś nie został rozwiązany, a tym samym ciągle oczekuje na podjęcie stosownych działań umożliwiających właściwą ilość nakładanych obowiązków wykonania kary na cele społeczne.

Jako przykład można posłużyć się dozorem elektronicznym, który w założeniu przewidzianym w obecnie znowelizowanym art. 43b kkw miał stanowić przejaw kontroli nad skazanym przy użyciu środków technicznych o charakterze dozoru stacjonarnego, poprzez kontrolę pobytu miejsca w jakim przebywał skazany. Powyższe rozwiązanie umożliwiało pozostawanie skazanego w miejscu wyznaczonym przez sąd, odbieraniu połączeń przychodzących do rejestratora stacjonarnego oraz umożliwiało kuratorowi sądowemu wejście na teren nieruchomości, w której zainstalowano rejestrator.

Ponadto na skazanego nakładano obowiązek ciągłego noszenia nadajnika, dbania o powierzone mu środki techniczne oraz udostępniania ich w przypadku kontroli mającej na celu stwierdzenie ich prawidłowego funkcjonowania.

Krytycy tego rozwiązania słusznie wskazywali przede wszystkim na wątpliwości związane z prawidłowym stosowaniem tej formy kontroli, ponieważ jego zastosowanie wymaga zgody skazanego przy jednoczesnym braku możliwości przymusowego zastosowania tego środka¹⁰. W związku z falą krytyki tego rozwiązania ustawodawca znowelizował przepisy, odstępując od powyższego rozwiązania.

⁸ Por. K. Postulski, *Uchylenie się od odbycia kary ograniczenia wolności*, „Palestra” 2016, nr 6, s. 52-62.

⁹ K. Postulski, *Zmiany w wykonywaniu kary ograniczenia wolności*, „Probacja” 2011, nr 3, s. 140.

¹⁰ M. Małolepszy, *Kilka uwag na temat reformy systemu sankcji*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 11, s. 35.

Warto również zauważyć, że ten element kary ograniczenia wolności w przypadku sprawców przestępstw skarbowych nie jest i nie był stosowany lub stosowanie jego miało charakter na tyle znikomy, że należy to uznać jako brak stosowania powyższego instrumentu. Sądy nie znajdowały ani nie znajdują właściwego uzasadnienia co do słuszności takiego wykonania kary ograniczenia wolności wobec tego rodzaju skazanych. Argumentem wskazującym na takie traktowanie środka jest brak przesłanek, które mogłyby określić za słuszne kontrolowanie miejsca pobytu skazanego, który swoim zachowaniem naraził na uszczuplenie lub uszczuplił należność publicznoprawną.

Należy jednak podkreślić, że zmiany w stosowaniu tego rodzaju sankcji umożliwiły sądom jej lepszą realizację oraz większą indywidualizację, głównie poprzez możliwość nakładania jednego lub więcej obowiązków przewidzianych w art. 34 § 1 kk, ustalania okresu ich realizacji oraz miejsca czy możliwości zastosowania potrącenia.

Powyższe stwierdzenie pozostaje aktualne również przy uwzględnieniu specyfiki czynów wynikających z naruszenia norm prawa karnego skarbowego, a dotyczącego przede wszystkim znacznego ograniczenia zakresu zasadności zastosowania poszczególnych obowiązków określonych w art. 34 § 3 kk.

Warto zauważyć, że prawidłową realizację celów nałożonej sankcji gwarantuje również możliwość jej modyfikacji, zgodnie z art. 61 kkw, która daje sądom narzędzie do właściwego ustanawiania i realizacji wykonywanych obowiązków przez skazanego.

Tym samym można uznać, że założenia twórców noweli lipcowej uwzględniające również zmiany w przypadku kary ograniczenia wolności, a dotyczące jej zwiększonego udziału w orzekanych sankcjach, mają szansę na realizację również w przypadku skazanych za przestępstwa skarbowe, pomimo znikomej skali zastosowania dozoru elektronicznego.

Co jednak istotne, kara ograniczenia wolności pozostaje sankcją nakładaną na sprawcę jednocześnie nie zrywając lub ograniczając w skazanym jego więzi emocjonalnych czy społecznych, a tym samym umożliwiając lepszą realizację celów resocjalizacyjnych w przeciwieństwie do kary pozbawienia wolności, nawet jeżeli ma charakter krótkoterminowy.

Podsumowując powyższe uwagi, należy wskazać, że krytyka obecnie wykonywanej kary pozbawienia wolności jest jak najbardziej zasadna, zwłaszcza przy uwzględnieniu jej założeń wynikających z art. 67 § 1 kkw. Powyższe zastrzeżenia można uznać za bezzasadne, nawet jeżeli wobec

sprawcy orzeczona zostanie sankcja w postaci kary mieszanej przewidzianej w art. 37b kk, gdzie razem z karą pozbawienia wolności orzeka się jednocześnie karę ograniczenia wolności. Koncepcja tego rodzaju sankcji w założeniu miała powodować zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności przy jednoczesnym zastosowaniu obowiązków wynikających z zastosowania kary ograniczenia wolności.

Należy również wskazać pewną sprzeczność jaka wynika z założeń twórców nowelizacji lipcowej, ponieważ tym rozwiązaniem chciano zmniejszyć problem związany z osadzaniem sprawców przestępstw w warunkach izolacji penitencjarnej, a jednocześnie wskazać należy, że wysoka liczba kar orzekanych z warunkowym zawieszeniem ich wykonania istotnie przyczynia się do zwiększenia liczby osadzonych w zakładach karnych¹¹.

Możliwość rozbudowy zakładów karnych czy zwiększenie ich liczby również nie znajduje zbyt dużego uzasadnienia przede wszystkim w związku z dużymi kosztami inwestycyjnymi. Podstawowym jednak problemem nie jest liczba zakładów karnych, ale optymalizacja zatrudnienia w Służbie Więziennej, umożliwiającą prawidłowe wykonywanie obowiązków wobec osadzonych. Dodatkowo, analizując problematykę związaną z wykonywaniem obowiązków przez pracowników Służby Więziennej można zauważyć, że ich prawidłowe i pożądane wykonywanie obowiązków ograniczają nadmiernie nakładane procedury, które w istotny sposób przyczyniają się do negatywnych efektów pracy z osadzonymi¹².

W związku z powyższym postulat o większe zastosowanie kary ograniczenia wolności w przypadku sprawców przestępstw skarbowych uznać można za jak najbardziej słuszny, zwłaszcza po przeprowadzonej reformie prawa karnego, dzięki której umożliwienie właściwszego zastosowania obowiązków nakładanych na skazanego przez sąd daje rękojmię realizacji celów kary. Argumentacją na powyższe może być przede wszystkim skazany stale przebywający za granicą, który nie miałby możliwości wykonania pracy na cele społeczne, a znowelizowane przepisy umożliwiają takie dobranie obowiązków wobec skazanego, które mają możliwość realizacji również w przypadku jego pobytu za granicą.

Tym samym można uznać, że stosowanie kary ograniczenia wolności, przewidzianej w art. 26 § 1 kks jako zastępcza sankcja wobec kary

¹¹ Zob. M. Małolepszy, *Samoistna kara grzywny - propozycje reformy*, „Palestra” 2011, nr 5-6, s. 52-64.

¹² Zob. „Forum Penitencjarne” 2016, nr 7, s. 5.

pozbawienia wolności, stanowi potrzebną instytucję znajdującą się w prawie karnym skarbowym. Jej zasadność przejawia się głównie jako narzędzie do właściwie przeprowadzonego procesu resocjalizacji oraz jako umożliwienie wykonania celów orzeczonej kary.

Lipcowa nowelizacja prawa karnego umożliwiła zwiększenie katalogu skazanych, wobec których stało się możliwe zastosowanie tego rodzaju sankcji, a tym samym zwiększenie liczby postępowań, w których sąd zdecydował się na orzeczenie kary ograniczenia wolności zamiast kary pozbawienia wolności.

Bibliografia

- Bałandynowicz A., *Prawo bez autorytetu – prawo pozbawione sumienia a wykluczenie społeczne jednostek*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 5.
- Hołyst B., *Bariery resocjalizacji penalnej*, [w:] B. Hołyst (red.), *Problemy współczesnej penitencjarystyki na świecie*, Warszawa 1987, t. I.
- Kalisz T., *Cele izolacji penitencjarnej w perspektywie odrzucenia idei przymusowej resocjalizacji*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2013, nr 95.
- Małolepszy M., *Kilka uwag na temat reformy systemu sankcji*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 11.
- Małolepszy M., *Samoistna kara grzywny – propozycje reformy*, „Palestra” 2011, nr 5-6.
- Postulski K., *Uchylenie się od odbycia kary ograniczenia wolności*, „Palestra” 2016, nr 6.
- Postulski K., *Zmiany w wykonywaniu kary ograniczenia wolności*, „Probacja” 2011, nr 3.
- Śliwowski J., *Kara pozbawienia wolności we współczesnym świecie. Rozważania penitencjarne i penologiczne*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1981.
- Śliwowski J., *Tendencje abolicjonistyczne i skrajnie krytyczne w penitencjarystyce*, [w:] B. Hołyst (red.), *Problemy współczesnej penitencjarystyki w Polsce*, t. I, Warszawa 1984.
- Wilk L., Zagrodnik J., *Prawo i proces karny skarbowy*, C.H.Beck, Warszawa 2015.

